

TISZASAS

KÖZSÉG

TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERVE

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

Készítette: **Szinyei Béláné**
okl. építészmérnök
településtervező

Tószeg, 2006. November hó.

1. BEVEZETÉS:

Tiszasas község örökségvédelmi hatástanulmánya a településrendezési terv munkarésze- a helyi építési szabályzat és szabályozási terv alátámasztó munkarésze- a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. Törvény 66. § (2) bekezdése alapján. Az örökségvédelmi hatástanulmány a 4 / 2003. (II.20.) NKÖM rendelet alapján készül.

Tiszasasra vonatkozóan valamennyi fellelhető szakirodalom felhasználásra került, továbbá figyelembe lett véve a Polgármesteri Hivatal és a helyi lakosok tájékoztatása, adatközlése.

Az örökségvédelmi hatástanulmány fejlesztési elképzeléseit, céljait, a fejlesztés fő irányait a 48 / 2004. (XI. 8.) számú képviselőtestületi határozattal elfogadott településfejlesztési koncepció tartalmazza.

2. VIZSGÁLAT

A település épített és természeti értékeivel külön helyi értékvédelmi vizsgálat foglalkozik, amely alapján az önkormányzat megalkotja helyi örökségvédelmi rendeletét.

a.) Történeti leírás

A települést Sas néven 1560 –ban említik először. 1647: Sass, 1654: Saas, 1656: Saás, 1666: Saas, 1675: Sas, 1686: Sás, 1693: Sas, 1720: Sas (Tisza-), 1721: Sass, 1784/87: Sass, 1799: Sas, 1828: Sass (Tisza), 1854: Tisza- Sass, 1863: Tiszasas, 1864: Tisza Sass, 1901-től napjainkig: Tiszasas.

A név összetétel: a folyómelléki elhelyezkedésre utaló Tisza- előtag-ból és a –sas utótagból áll, amely a sas madárnévből keletkezett, bár a kevésbé meggyőző feltevés szerint a sás növénynévvel, illetve azzal kapcsolatos, hogy a falu lakosai számára fontos jövedelmi forrás lehetett a sás feldolgozása.

Szisztematikus régészeti feltárás hosszú időn keresztül nem folyt a területen. A falu határában talált rézkori és vaskori leleteken kívül középkori maradványokra is bukkantak. A középkori falu a mai Tiszasas belterületén helyezkedett el, és a régészeknek sikerült lokalizálni a település középkori templomát. A falu közvetlen közelében is előkerült egy jelentős Árpád-kori telep nyoma.

1571-ben a szolnoki török defter szerint 24 jobbágyházának lakói fizették a török adót. A tizenöt éves háborúban a falu elpusztult, az adóösszeírás csak 1647-től mondja népesnek, azonban 1668-ban ismét elnéptelenedett. 1680-ban jelentős számú kálvinista lakta, volt temploma, papja.

Sas a legsúlyosabb időkben is csaknem mindig lakott volt. Amikor a sasiak megfutottak, még akkor is visszajártak szüleiket művelni.

1695 és 1700 között új gazdák kezdtek betelepedni. A települést 1709-ben a portyázó rác seregek elpusztították. A tiszasasiak áttelepedtek a csongrádi Újfaluba, ahonnan 1716-ban tértek vissza. Később Szentesről, Kecskemétről, Szatmárból, Tiszapolgárról, Bánhorvátból és Jászberényből is telepedtek melléjük. Tiszasas lakossága erősen megnövekedett 1748-ig, a gazdák száma 73-ra emelkedett. Szűkössé vált a határ, nem volt elegendő feltört szántóföld. A gyarapodás később lelassult. 1833-tól 1848-ig a földesurak és a parasztok, jobbágyok között földhasználati lázongások voltak, amit a kivezényelt lovas katonák elcsendesítettek.

1848-49-ben a tiszasasiak a szabadságharc oldalára álltak. A falu több lakója nemzetőrként részt vett a szenttamási csatában.

Az 1872. május 1-én keltezett szabályrendelet alapján alakult nagyközséggé. Az 1876. évi területrendezéskor Tisasas az újonnan létrehozott Jász- Nagykun- Szolnok vármegye tiszai alsó járásba került.

b.) Természet, táj, tájhasználat – településhálózat és településszerkezeti összefüggések

A természet és táj leírása a Magyarország Kistájainak katasztere c. kiadvány alapján:

Tisasas a Tiszazug nevű kistáj DNY-i szögletében helyezkedik el.

Igazgatási területe 28,79 km², melyből a belterület 132 hektár 2140 m².

Felszíne ármentes részekkel tagolt ártéri szintű-83 és 95 m közötti – tengerszint feletti magasságú tökéletes síkság. Jellemzője a homokos rétegekből álló üledéksor és a pleisztocén kori futóhomok.

Jelentős szőlői vannak: Öreg szőlők, Homoki szőlők.

Éghajlatát mérsékelt meleg-száraz és meleg-száraz éghajlati övezet befolyásolja.

Leggyakoribb szélirány az É-i, és az ÉNy-i, az átlagos szélesség kevéssel 3 m/s alatt marad. A csapadék rendkívül kevés és szeszélyes eloszlású, ez határozza meg a gazdaságos termesztés lehetőségeit.

Vízrajzilag meghatározó a Tisza folyó és a holtág rendszere, Tisasas-Tiszaalpári Holt-Tisza. Az árvizek tavasszal és nyár elején gyakoriak, a kisvizeknek az ősz a fő időszaka.

Vannak artézi kutak, az artézi kutak mélysége általában 200 m-t meghaladja, fokozódó mélységgel párhuzamosan nagyobb vízhozamot adnak.

Növényzetére jellemző a Tiszántúli flórajárás erdőtársulásaiból a bokorfüzesek, a fűzfaligetek és a tölgy – kőris - szil ligeterdők. Az erdészetileg művelt területeken elsődlegesen keménylombos erdők vannak.

A mezőgazdaságilag művelt területek jellemző kultúrái a búza, az őszi árpa, a kukorica és a cukorrépa.

A település területét – a földrajzi, domborzati és talajadottságok alapján – a tájhasználat néhány jellegzetes területre tagolja: Kelem, Tiszai mentetlen sáv, Lápi gyep, délkeleti szántó területek, az északkeleti szőlő és gyümölcskertek és a belterület.

A tájhasználat- településen jelenlevő művelési ágak –függvényében az alábbi:

- kivett területek: belterület, Szik major, Lápi major, gátórház, temető, külterületi utak, csatornák, árkok, gátak, vasúti töltés, egyéb kommunális és infrastrukturális létesítmények, anyagnyerő helyek, roncsolt területek.
- mezőgazdasági területek: a külterület jelentős részére szántó tájhasználat jellemző, melyet művelnek; a külterület kisebb hányada erdőterület, a megyei területrendezési terv alapján vannak erdősítésre szánt mezőgazdasági területek.
- vízgazdálkodási területek: Tisza-folyó medre, árterülete, Holt-Tisza meder, csatornák, egyéb vízállások területe.

A területek pontos használatát, művelési ágát helyrajzi szám szerint a Földhivatali nyilvántartás tartalmazza.

A természetvédelemmel, természetmegőrzéssel érintett területeken elsőrendű cél a terület ökológiai egyensúlyának fenntartása, a természeti és természet közeli helyek védett állat és növényvilágának fenntartása, a természetesen kialakult állapot megőrzése.

Településhálózati összefüggések:

Tiszasas település Jász –Nagykun -Szolnok megye délnyugati szegletében, Bács –Kiskun és Csongrád megye szomszédságában helyezkedik el.

A megyeszékhelytől, Szolnoktól a távolsága közúton 54 km.

Környező városgyűrűjétől a távolságok: Kunszentmártontól 19 km, Tiszakécskétől 18 km, Kecskeméttől 45 km és Csongrádtól 18 km.

Térszerkezeti elhelyezkedésből, valamint a megyeszékhelytől való távolságából adódik, hogy a település lakossága regionális, több megyét érintő kapcsolatokat is igénybe vesz.

A középfokú ellátást Kunszentmárton és Szolnok városok biztosítják, a felsőfokú ellátás megoszlik több nagyváros Szolnok, Kecskemét, Szentes, Szeged és Budapest között.

A település igazgatási területének szomszéd települései:

- északon: Tiszaug (Bács-Kiskun megye)
- északkeleten: Tiszakürt
- keleten: Csépa
- délkeleten: Csongrád (Csongrád megye)
- délen: Tiszaalpár (Bács-Kiskun megye)
- nyugaton: Tiszaalpár (Bács-Kiskun megye)

Településszerkezeti összefüggések:

Tiszasas igazgatási területe bel és külterületre tagozódik, melyeket vonalas elemek és létesítmények szabdalnak fel. Ezek:

- közúthálózat: 4511. számú Tiszaug- Kunszentmárton országos mellékút,
- vasút: Kecskemét- Kunszentmárton vasúti mellékvonal,
- vízfolyások: Tisza, Holt- Tisza, belvíz elvezető, öntöző csatornák,
- térségi jelentőségű közművezetékek: ivóvíz gerincvezeték, szennyvízvezeték, nagyközép nyomású gázvezeték, villamos elosztóhálózat, távközlő gerinckábel.

A település zárt, jól körülhatároló központi belterületet képez, az ÉK-i behatárolás bizonytalan.

A belterületet az utcahálózat további részekre, tömbökre tagolja, használatuk alapján megkülönböztetünk: lakó, gazdasági, vegyes, közpark, stb. területeket.

c.) Településkép és utcakép

A belterület a Tiszamenti táj kiemelkedő, árvízmentes magaslati területére települt. A táj jelentős átalakuláson ment keresztül a Tisza szabályozásával, az árvízvédelmi töltések megépítésével és általában a korábbi nagyüzemi mezőgazdaság hatásai következtében. Igen jellegzetes a település tájban való elhelyezkedése, s a település látványa a megközelítő utakról más és más hatást nyújtanak.

Az országúton Tiszaug felől közelítve a település megjelenése semleges.

Csépa felől közelítve a település karakteresebb képet mutatott, jobban érzékelhetők voltak a természeti környezet kismértékű szintkülönbségei, melyet a jelen állapot – 2006-os árvízi helyzet miatt épített töltés az út mellett – kedvezőtlenül befolyásol.

Így a település látványa, a település sziluettje, megjelenésének körvonala a Tiszai gátról visszanezve teljesebb ki. A településképp legfontosabb eleme a templomtorony, amely a Tiszamenti falvaknál jellegzetesen az ármentes terület vízparti szélére települt. Körülötte sűrűsödtek be a halmazos zeg - zugos utcaszerkezet házai.

A sziluettet megbontó elem a takarmánykeverő üzem épületegyüttese, melyet magas növényzettel kell határolni.

A településképp megjelenési formájának tekinthető a templomtoronyból feltáruló körpanoráma. A település felülnézeti képe, tetőidomainak összessége közel egységes megjelenést mutat.

A település – néhány épület kivételével – földszintes családi házakból áll. A település lakóházainak építési év szerinti vizsgálatából kiderül, hogy az épületek mintegy 65 %-a a háború előtt épült, ezeknek több mint a fele 80-90 évesek lehetnek.

A régebbi településrészekben – templom körüli halmazos településszerkezetben – fennmaradt házak között egyaránt megtaláljuk az egyemeletes népi lakóház típust utcára merőleges tetőgerinccel, és a nagyobb, gazdagabb polgárház típusokat is, ahol a tetőgerinc befordul utcával párhuzamosan és L alakú lakóépület jön létre, nagy ablakokkal az utcára nézően.

Ezek az épületek bármely településben lehetnének, ami igazán tiszasasivá teszi szép számban őket, az a díszes téglaburkolatú utcai homlokzatuk. A tégladíszítés nagyon változatos, szinte két egyforma mintázatú homlokzat nincsen.

Ezek az épületek az utcaképet igen figyelemre méltóvá és hangulatossá teszik, védelmet érdemelnek.

d.) Településszerkezet és területhasználat

A település szerkezetére jellemző, hogy a központ déli részén – a templom körül – alakult ki a földrajzi adottságokhoz alkalmazkodó szűk utcák, kisméretű szabálytalan telkek, azaz a halmazos területszerkezet. Az Kálvin utca – Rákóczi utca – Petőfi utca és a belterület déli határvonala közötti területet védelemre javasoljuk.

Tőle északra halmazos nagyobb telkes szerkezet, míg keletre és nyugatra szabályos utcaszerkezettel és szabályos telkekkel kialakított lakóterületek vannak.

A településszerkezeti terv figyelembe veszi és a tervezés során előtérbe helyezte a történelmileg kialakult településszerkezet megőrzését. A terület infrastrukturális ellátását az adottságok figyelembe vételével kell biztosítani.

A belterület jellemzően lakóterület – elsősorban üdülési célra vásárolják és újítják fel a házakat – az apróbb telkeken ma is megtalálható az állattartás is, mely esetleg konfliktushoz vezethet.

A település belső részén a kerthasználatban történt változás, a füvesített udvarok vannak elterjedőben a konyhakertek rovására.

A szabályosabb, külső lakóterületrészek inkább a mezőgazdasági jelleggel összefüggő életvitelt és telekhasználatot mutatnak.

Az intézményi területek elsősorban – de többnyire a történelmi, halmazos településrészben – helyezkednek el.

Gazdasági rész – kis számban - inkább a külterülethez közeli területeken vannak.
A külterület területhasználatára a mezőgazdasági termelés tradicionálisan jellemző.

e.) Településkarakter: telekszerkezet és telekhasználat, beépítési mód és épülettípusok

A területi védelemre javasolt, a település történetével összefüggő, halmazos település szerkezet jellemzője, a szabálytalan alakú és szabálytalan telekkapcsolatú tömbök, melyeket szűk, görbe utcák határolnak.

Meghatározó a templom körüli teresedés is, de ez nem jelenti a település intézményi központját. Jellemzőek a part alá lefutó keskeny, görbe utcácskák, gyakoriak a tömbökbe benyúló zug – utcák megjelenése is.

Az itt lévő telkeket a szabálytalanság jellemzi, különböző oldalhosszúságú telkek, nem párhuzamos telekoldalak, a telkek sarkai különböző szögeket zárnak be. E területen a szabálytalan telekstruktúra meghatározza, egyben korlátozza is a telekhasználatot. Előfordul díszkert, pihenőkert, de van konyhakert és állattartás is.

A telkek beépítése oldalhatáron álló, vagy szabadon álló, az épületek többnyire utcafronton vannak, de előfordul előkertes beépítés is. E területen a legintenzívebb a beépítés.

A lazább beépítésű peremterületeken a gazdálkodó kerthasználati mód terjedt el és biztosít megélhetést, vagy jövedelem kiegészítést.

A jellemző tipikus beépítésű telkeken a főépület mögött van a melléképület a kiskonyhával, majd folytatólagosan a gazdasági épületek vannak

Épület típusok:

- a régebbi épületek utcára merőleges gerincű, nyeregtetős épület, deszka, díszített deszka oromzatokkal, vakolt, vagy téglával díszített homlokzattal,
- utcával párhuzamos gerincű, kontyolt nyeregtetős épület, vakolt, vagy díszes téglaburkolatú homlokzattal,
- sátozottetős „kockaházak”
- új posztmodern épületek.

Településkarakter:

Tiszasas karakterét és építészeti értékeit a település alaprajzi adottságai szerint csoportosuló épületek, építmények együttese adja, mely beleágyazódik részben kialakult, részben tervezett utca és területi fásításokba, mely a településnek fokozott arborétum jelleget hangsúlyoz

f.) Védettségek: régészeti és műemléki, területi és egyedi

Régészeti lelőhelyekkel, régészeti örökséggel jelen hatástanulmány régészeti örökség fejezete részletesen foglalkozik.

A településen *országos műemléki védelem alatt álló* építmények a következők:

- **Református templom**, Dózsa György u.3. Hrsz.: 2 (nyilvántartási száma:4018)

Az 1789-ben késő barokk stílusban épült református templom országos védelem alatt áll.

- **Népi lakóház**, Deák Ferenc u.10. Hrsz.: 85 (nyilvántartási szám: 10254)

Tervezett műemlék:

- **Szélmalom**, Szőlőhegyi u. 10. Hrsz.: 443.

Megmentéséhez, helyreállításához országos támogatás szükséges.

g.) Az örökségi értékek elemzése

Tiszasas Község Önkormányzata a településrendezési terv keretein belül számba vette és feltérképezte mindazokat a helyi jelentőségű természeti, művi, településszerkezeti értékeket, melyek a település kialakulásával kapcsolatosak, melyekhez történelmi esemény kötődik, melyek a település életében meghatározóak, vagy az identitás, hovatartozás emlékei, jelképei. Fenti emlékekkel a helyi értékvédelmi vizsgálat részletesen foglalkozik.

A helyi értékvédelmi vizsgálat, azaz a településrendezési terv *javasolja* a Képviselőtestületnek az alábbi településtörténeti, helytörténeti értékekre a *helyi védelem elrendelését*:

- Lakóépület utcai homlokzata, Fő u.42.

- Lakóépület utcai homlokzata, Fő u. 44.

- Lakóépület utcai homlokzata, Fő u. 48.

- Lakóépület utcai homlokzata, Fő u.21.

- Lakóépület utcai homlokzata, Fő u. 23.

- Lakóépület utcai homlokzata, Fő u.98.

- Lakóépület utcai homlokzata, Fő u.73.

- Lakóépület utcai homlokzata, Fő u. 69.

- Lakóépület utcai homlokzata, Zrínyi u.21.

- Lakóépület utcai homlokzata, Kossuth u.25.

- Lakóépület utcai homlokzata, Dózsa György u.19.

- Lakóépület utcai homlokzat, Rákóczi u.15.

- Lakóépület utcai homlokzat, Deák Ferenc u. 22.

- Lakóépület utcai homlokzat, Attila u. 6.

- Lakóépület utcai homlokzat, Fő u. 96.

- Népi lakóház és melléképület utcai homlokzata, Kossuth u.2.

- Népi lakóház oszlopos tornáccal, Alpári u. 25.

- Népi lakóház, Kossuth u. 34.

- Népi lakóépület, Kossuth u.17.

- Lakóépület utcai homlokzata, Arany János u.10.

- Lakóépület utcai homlokzata, Alpári u. 11.

- Régi mázsaház, ipari emlék, Hrsz.:078/2

Köztéri alkotások:

- 1848-as emlékmű, Községháza melletti díszpark

- I. és II. világháborús emlékmű, Dózsa György téri parkban

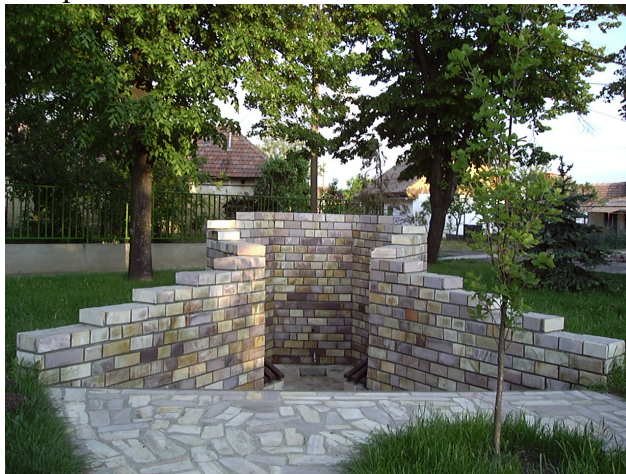
- Kopjafa emlékmű, Dózsa György téri park

- 2000 évi árvíz és tiszasasi buzgár emlékműve, a Rákóczi úti parkban

- Díszkút, a Rákóczi úti parkban

- Díszkút sassal, Fő út és Zrínyi út sarok

A helyi védelemre javasolt épületek többsége a Tiszasásra jellemző, díszes téglaburkolatú homlokzattal kialakított lakóházak

A védelemre javasolt épületeken kívül is sok értékes épület van, amelyek esetleges átépítéskor a hagyományos környezeti adottságokat indokolt figyelembe venni, felújításuk, vagy bontásuk előtt – történeti értékükre alapozva – javasoljuk fotó dokumentáció készítését, archiválás céljából.

Tervezett területi védelem:

A település belterületének az Kálvin utca - Rákóczi utca – Petőfi utca és a belterület déli határvonala közti terület.

A terület védettségét a szabálytalan település alaprajz, a kialakult zeg - zugos, halmazos utca szerkezet, apró telkekkel, indokolja.

Tiszasas közigazgatási területét *országos táj-és természetvédelmi szempontból védett* természeti területek:

- Szikes tavak, ex-lege védettek,
- Tisza hullámtere,
- Lápi major körüli ősgyep területek,
- Holt-Tisza által lehatárolt Kelem-i terület.

Tervezett helyi jelentőségű egyedi természeti érték:

- Csertölgy a belterületen,
- Boróka a belterületen,
- Idős diófa a külterületen,
- Idős akácfa a külterületen,
- Vadkörtefák a külterületen.

h.) Területhasználat és területi állapot a kulturális örökség összefüggés rendszerében.

A településszerkezeti terv a tervezési akcióterületeken olyan módosítást nem tartalmaz, amely a település szerkezetében lényegi változást okoznának.

A tervezett új terület felhasználások szervesen illeszkednek a kialakult településszerkezethez, és figyelembe veszik a környező, már meglévő terület használatokat, azok védelmét szem előtt tartják és azokhoz illeszkednek.

A terv készítése során a kialakult beépítettség, a jellemző beépítési forma figyelembe lett véve, és be lett építve a helyi építési szabályzatba és a szabályozási tervbe.

A műemléki templomot körülvevő műemléki környezet szabályozása biztosítja, hogy a műemlék környezetében olyan építési tevékenység ne történhessen, amely nem odavaló.

A helyi védettségben részesülő épületek biztosítják a történelmi folytonosságot, ehhez szükséges a helyreállításokat, a felújításokat azonos stílusban készíteni.

A településszerkezeti elemek – utcahálózat, teresedés – fenntartását biztosítani kell.

Örökségvédelmi hatástanulmány, régészeti örökség fejezet.

FÖLDRAJZI ÉS KUTATÁSTÖRTÉNETI BEVEZETÉS

Tiszasas Jász – Nagykun - Szolnok megye déli részén fekszik a tiszazugi ártér-peremi falvak egyike a Tisza bal partján. A folyó holt ágával körülölelt Kelem nevű határrész a szabályozáskor, az új folyómeder kialakításakor került a Tisza jobb partjára. A táj eredetét tekintve a Duna-Tisza-közi homokhátságához tartozik, a Tisza folyásirányának fokozatos nyugatra tolódása folytán szakadt el attól a pleisztocén végére. Felszínét a Tisza kiöntései alakították, csak északkeleti csücskébe nyúlik be a Tiszazug közepét elfoglaló homoksziget.

Tiszasas kis település - külterületekkel együtt - mindössze 2879 hektár területű, melyen 31 régészeti lelőhelyet tartunk nyilván. A lelőhelyek viszonylag nagy száma azokkal a kiváló geográfiai adottságokkal magyarázható, melyek az ember számára évezredek óta vonzóvá tették e vidéket. Aki csak teheti, vízközelbe építi házát ma is, egykoron pedig kizárólag a vízpartokat keresték, de — azokat a magasabban fekvő részeket, melyeket soha nem öntött el az ár. Az egykori medrek, vízjárta területek 80-81 m tszf. alacsony térségeiből (Láp, Nyílás, Gyalognyílás, Nagyosztás) emelkednek ki a partok, zömében 82-84, ritkábban 85-88 m tszf. magasságú vonulatai. Maga a település a legkedvezőbb adottságú területet foglalja el, az ártérből kiemelkedő 85-88 m tszf. magasságú szigetszerű háton.

A régészeti lelőhelyek számba vételét illetően Tiszasas - a Tiszazug részeként - azon területek közé tartozik, ahol a Szolnoki Múzeum, az MTA Régészeti Intézete és az ELTE Régészeti Tanszékének munkatársai részvételével, módszeres terepbejárások révén, a felszínen észlelhető régészeti lelőhelyek gyakorlatilag teljes egészében dokumentálásra kerültek. Nem szabad azonban azt hinni, hogy e kép teljességet jelent valamennyi régészeti lelőhely tekintetében. A mélyebbre ásott objektumok (sírok, földbe mélyített házak, kutak, áldozati gödrök stb.) véletlen felszínre kerülésének vajmi kevés az esélye, ugyanígy rejtve maradhatnak lelőhelyek a sűrű növényzet, gyepek, legelők, erdei aljnövényzet vagy éppenséggel vastag száraz avar, trágyadomb, szeméttelp stb. miatt is.

Mindezek a tények arra figyelmeztetnek, hogy még ilyen jól kutatott területen is mindenkor számítani kell váratlan leletek felbukkanására. Mindazonáltal azonban a mellékelt lelőhelytérkép és a táblázatok Tiszasas esetében minden jövőbeli átalakítás, építkezés, fejlesztés, település- és területrendezés tervezésében az átlagosnál jóval pontosabb és megbízhatóbb tájékoztatásul szolgálnak.

A szabályozások előtti időkben a Tisza és mellékágai számtalan, azóta már régésrégen kiszáradt erecskéje mentén sok letelepedésre alkalmas helyet találtak az újkőkori Körös kultúra idejétől (Kr. e 5000) a magyarság megtelepedéséig eltelt 6-7000 évben. A szintvonalas térképeken jól látszanak az egykori medrek, partvonulataikat pedig a mellékelt térképen is nagyszerűen kirajzolják a régészeti lelőhelyek. Nyugodtan állíthatjuk, hogy a 82-83-es tengerszint feletti magasságnál és a fölött szinte minden vízközei magaslatot kihasználtak. A történelem egymást követő időszakában az otthonkeresők újra meg újra megtalálták, a vándorló földművelők vagy állattartók pedig "végiglakták" az egyes vízpartokat, Tiszasas határában éppúgy, mint másutt az Alföldön.

A Láp menti parton, a Kása - halom -dűlő nyugati és déli peremén vagy a falu szélén egymást érik a régészeti lelőhelyek. A Nagysztás és Holtföldek alacsonyabb (82-83 m tszf.) részein sorakozó lelőhelyek egy-egy száraz periódus bizonyítékai.

Egyes korszakok településsűrűsége igen különböző. Míg az újkőkorból az alföldi vonaldíszes kerámia kultúrájának képviselői és a római korban a szarmaták itt tartózkodásuk ideje alatt szinte minden alkalmas helyet birtokba vettek, addig a rézkori tiszapolgári kultúra többnyire pásztorkodó népességének megtelepedéséről csak egyetlen helyen maradt nyom. Bizonyos korokban pedig, mint pl. a java és késő rézkorban el sem jutott ide az ember.

A RÉGÉSZETI LELETERHELYEK ISMERTETÉSE¹

Belterület

8. *lelőhely, Csillagpart:* A falu nyugati szélén, a Tisza-ártér magas partján az újkőkori Körös- és AVK kultúra, a rézkori tiszapolgári kultúra, kora bronzkori, római kori szarmata és árpád-kori település nyomai.

9. *lelőhely, Csillagpart:* A falu nyugati szélén újkőkori, római kori szarmata és XIV-XVI. századi település nyomai.

10. *lelőhely, Felvégi-terület:* A falu délnyugati sarkán újkőkori, római kori szarmata és késő népvándorlás kori avar település.

11. *lelőhely, Faluszél:* Tiszasas délkeleti szélén, a Tisza egykori meredek partjának 90 fokos törésénél az újkőkori Körös kultúra intenzív telepjelenségei, bronzkori, vaskori (kelta), római kori (szarmata) és középkori megtelepedés nyomai.

Külterület

1. *lelőhely, Kéményhegy (Kéménymetű):* A külterület nyugati szélén a tiszaugi határnál, magasszakadóparton az újkőkori Körös kultúra intenzív telepjelenségei, a bronzkori hatvani kultúra leletei, kevés árpád-kori falu-nyom.

2. *lelőhely, Kéményhegy (Kéménymetű):* A falu határának nyugati szélén, meredek, ártérből kiemelkedő partoldalon újkőkori, római kori (szarmata), árpád - kori telepnyomok, bronzkori, temetőre utaló leletek.

3. *lelőhely, Kéményhegy (Kéménymetű):* A Kéményhegy nevű tábla keleti peremén, a Láp nevű holtág nyugati partján, a meredek partoldalban újkőkori, bronzkori, római kori (szarmata) középkori megtelepedésre utaló nyomok.

¹ Az adatok a szolnoki DJM Régészeti adattárában találhatók, A 1219 – 2002 - től A 1250 - 2002. adattári leltári számon.

4. *lelőhely, Rév:* A tiszasasi révtől északra, a Tisza-gáttól nyugatra lapos dombon újkőkori, késő bronzkori, római kori (szarmata) telepnyomok. Leletmentés során (1980-ban) melléklet nélküli sír került elő.

5. *lelőhely, Nyárfa-dűlő:* A tiszaugi határszélen, a Nyárfa-dűlő déli oldalán, a Láp nevű holtág északi partján bronzkori és árpád-kori telepnyomok.

6. *lelőhely, Láp-part:* A Tiszaug - Tisasas műúttól keletre, a falutól ÉK-re újkőkori, római kori (szarmata), árpád-kori telepnyomok.

7. *lelőhely, Láp-part:* Tisasastól ÉNy-ra, mintegy 500 m-re, az egykori Tisza-meder partján újkőkori, késő bronzkori, római kori (szarmata) és árpád-kori telepnyomok.

12. *lelőhely, Kása - halom dűlő:* Tisasastól keletre, egykori É - D -i irányú Tisza-holtág keleti partján őskori, vaskori (kelta?), és XVI-XVIII. Századi telepnyomok.

13. *lelőhely, Kása-halom, Újszőlő:* Tisasastól keletre, egykori É - D -i. irányú Tisza-meder keleti partján újkőkori, vaskori (szkíta?), rómaikor – népvándorlás kori, XVI-XVIII. Századi telepnyomok.

14. *lelőhely, Kása - halom dűlő:* A falutól keletre, az egykori Tisza-ártér magaspartján újkőkori, bronzkori, vaskori (szkíta?), római kori (szarmata) telepnyomok.

15. *lelőhely, Nagysztás:* Tisasastól délre, az ártérből kiemelkedő kis alacsony szigeten újkőkori és vaskori telepnyomok.

16. *lelőhely, Láp keleti partja:* A faltól nyugatra, a juhakoltól délre húzódó ártéri part szélén őskori, népvándorlás kori (avar), árpád-kori telepnyomok.

17. *lelőhely, Holt-földek:* A falutól délre, kb. 1 km-re egykori ártéri alacsony fekvésű szigeten újkőkori, kora bronzkori, népvándorlás kori leletek.

18. *lelőhely, Dombhát:* A falutól DK-re kis lapos ártéri szigeten újkőkori, vaskori (szkíta?) leletek.

19. *lelőhely, Kása-halom:* Az azonos nevű dűlő legkiemelkedőbb pontja, talán kurgán, azaz rézkori halomtemetkezés.

20. *lelőhely, Láp-part:* A falutól északra, az ősi Tisza-meder északi magaspartján újkőkori, vaskori (kelta?), népvándorlás kori (gepida), árpád-kori leletek.

21. *lelőhely, Holt-földek:* A falutól délre, kb. 1 km-re egykori ártéri alacsony fekvésű szigeten kora bronzkori leletek.

22. *lelőhely, Dombhát:* A falutól délre, kb. 1 km-re egykori ártéri alacsony fekvésű szigeten szörványos neolitikus és árpád-kori, intenzív népvándorlás kori (avar) megtelepedés nyomai.

23. *lelőhely, Dombhát:* A falutól délre, kb. 1 km-re egykori ártéri alacsony fekvésű szigeten újkőkori, árpád-kori nyomok.

24. *lelőhely, Dombhát:* A falutól délre, kb. 1 km-re egykori ártéri alacsony fekvésű szigeten újkőkori és népvándorlás kori (avar) telepnyomok.

25. *lelőhely, Dombhát:* A falutól délre, kb. 1 km-re egykori ártéri alacsony fekvésű szigeten újkőkori telepnyomok.

26. *lelőhely, Dombhát:* A falutól délre, kb. 1 km-re egykori ártéri alacsony fekvésű szigeten újkőkori és népvándorlás kori (avar?) leletek.

27. *lelőhely, Dombhát:* A falutól délre, kb. 1 km-re egykori ártéri alacsony fekvésű szigeten szórványos újkőkori, intenzív népvándorlás kori (avar) telepnyomok.

28. *lelőhely, Dombhát:* A falutól délre, kb. 1 km-re egykori ártéri alacsony fekvésű szigeten újkőkori és népvándorlás kori (avar) telepnyomok.

29. *lelőhely, Dombhát:* A falutól délre, kb. 1 km-re egykori ártéri alacsony fekvésű szigeten szórványos újkőkori, átlagos népvándorlás-kori (avar) telepnyomok.

30. *lelőhely, Faluhátár:* A falu keleti szélénél, É - D -i irányú keskeny földháton őskori és római kori (szarmata) szórványleletek.

31. *lelőhely, Láp-part:* A Láp nevű egykori Tisza-meder külső partján újkőkori, bronzkori, vaskori és középkori telepnyomok.

Régészeti érdekű terület:

32. *lelőhely, Akasztó-halom:* A tiszaugi hasonló nevű lelőhely déli folytatása, a Tiszasas határába ÉK felől benyúló homokdomb nyugati szegélyén. Feltételezett lelőhely.

A TERVEZETT BERUHÁZÁSOK ÉS A RÉGÉSZETI LELŐHELYEK VISZONYA

A Tiszasas területére az önkormányzati testület által jóváhagyott településrendezési terv több olyan beruházást, változtatást tartalmaz, mely földmunkával jár, tehát érinthet régészeti lelőhelyet. Ez a tény azt jelenti, hogy számba vesszük azokat a részeket, ahol tudomásunk van régészeti lelőhelyekről, de fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy régészeti leletek előkerülésével minden földmunkánál számolni kell.

Erdősítés

A legnagyobb, gazdasági erdősítésre kiszemelt terület a Holt Tisza kanyarjával közrezárt Kelem nevű határrész. Az óriási területen – többszöri terepbejárás után sem – találtunk régészeti lelőhelyre utaló nyomokat, bár elég hihetetlennek találtuk. Éppen ezért elképzelhetőnek tartjuk, hogy régészeti leleteket a szántóföldi művelés mindeddig nem hozta a felszínre, ezért erdősítés során fokozott figyelmet javasolunk. Cseréptöredékek, állat– esetleg embercsontok bukkanhatnak felszínre.

Az erdősítés más területen sem érint régészeti lelőhelyet.

Útépités

A beruházások megvalósításához útépités válik szükségessé. Valójában ez az egyetlen olyan földmunkával járó beruházás, mely régészeti lelőhelyet érint, vagy annak közelében húzódik. Az útépitéssel kapcsolatban fontos tény, hogy az útalaphoz nagy mennyiségű föld szükséges, melyet valahonnan ki kell bányászni. *Fontos, hogy az anyagnyerőhelyek kijelölésénél vegyék figyelembe a régészeti lelőhelyeket.* Amennyiben azokat mégsem tudják kikerülni, a KÖH – a törvénynek megfelelően – megelőző régészeti feltárást rendel el.

A falu ÉK–i csücskénél ÉNY–DK–i irányú, Kunszentmárton felé tartó út

- átszeli a 13. régészeti lelőhelyet. *Megelőző régészeti feltárás szükséges.*
- közelében, az úttól É–ra, kb. 100–150 m–re emelkedik a 19. lelőhely, a Kása–halom. *feltétlenül kikerülendő.*
- közelében, attól délre, kb. 50 m–re húzódik a 14. lelőhely, amennyiben anyagnyerő helyként szóba jön, *megelőző régészeti feltárás szükséges.*

A falu ÉK–i csücskétől ÉK–re majd K–re tartó út

- közelében attól délre fekszik a 12. lelőhely, amennyiben anyagnyerő helyként szóba jön, *megelőző régészeti feltárás szükséges.*

A falutól délkeletre, Pókaháza, Tetveshát dűlőkön keresztülvezető építendő út

- régészeti lelőhelyen nem megy át.
- közelében, attól K–re, 100–150 m–re található a 23. és 24. régészeti lelőhely, amennyiben anyagnyerő helyként szóba jön, *megelőző régészeti feltárás szükséges.*
- szinte közvetlen közelében, attól K–re, kb. 20 m–re található a 17. régészeti lelőhely, amennyiben anyagnyerő helyként szóba jön, *megelőző régészeti feltárás szükséges.*

ÖSSZEFOGLALÁS

A lelőhelyek csoportosítása

Az ismertetett lelőhelyeket a felszíni jelenségek alapján megmutatkozó jelentőségük ill. egy jövőbeni beruházás gazdaságosságának együttes szempontja alapján négy kategóriába sorolhatjuk.

1. Feltétlenül kikerülendő lelőhelyek,

melyeket történeti jelentőségük, tájképi, érzelmi értékük vagy még inkább szomorú megfigyeltségük miatt semmi áron sem szabad bolygatni, jelen állapotukban megőrizve kell utódainkra örökíteni:

- mindenek előtt a halmok, tájunk jellegzetességei, melyek zöme a rézkor végén (Kr. e. 3000 táján) kelet felől területünkre érkezett népesség temetkezései. Tiszasas határában egyetlen ilyen helyet valószínűsítettünk. (19. lelőhely).

2. Az ún. intenzív, beruházásra nem javasolt lelőhelyek,

melyek területét megelőző feltárással felszabadíthatjuk ugyan, de az óriási mennyiségű leletanyag, a régészeti objektumok sokasága miatt az ásatás aránytalanul hosszú időt venne igénybe és igen magas költségeket jelentene:

- ahol négynél több korszak leletei fordulnak elő: 8, 11, 31. lelőhelyek

- a Körös kultúra települései, ahol nagy földmunkát igénylő hatalmas és mély hulladékgödrök valamint aprólékos kézi munkával kibontható paticsházak maradványai várhatók: 1, 4, 8, 11. lelőhelyek.

Mivel a 8. és 11. lelőhely mindkét csoportban szerepel, így összesen öt, földmunkára nem javasolt terület.

3. A lelőhelyek többsége,

melyeknél megelőző feltárás szükséges, megfelelő feltételekkel megoldható.

(A táblázatban nincs megkülönböztető jelölésük.)

4. Régészeti érdekű helyek,

melyek nem szerepelnek a nyilvántartásban, de geomorfológiai tulajdonságaik alapján rajtuk lelőhely előfordulása valószínű. (Ilyen a 32. lelőhely)

MAGYARÁZAT A MELLÉKLETEKHEZ

Térkép

A fenti ismertetés illusztrálására a rendelkezésre álló helyszínrajzi térképen színes foltok jelzik a lelőhelyeket, mellettük a sorszámok, melyeket a terepbejárás menetének megfelelően, megtalálásuk sorrendjében kaptak.

I. TÁBLÁZAT

- Az első oszlopban a lelőhelyek említett sorszáma szerepel
- A többi oszlopban az egyes korszakok, nagyobb időszakok kisebb periódusokra bontva
- A kis cellákban csillag jelöli, ha az adott korszak leletei megtalálhatók a lelőhelyen, csillag helyett betűjel is szerepelhet, az pontosabb meghatározást jelen. A csillag mellett is szerepelhet betűjel: a szokványos leletek mellett más jelenség vagy korszak jelölésére.
- A utolsó oszlopban minden sorban az adott lelőhelyen előforduló korszakok száma
- Ahol a cellák össze vannak vonva, ott finomabb kormeghatározást a leletek alapján nem lehetett elvégezni.

A táblázatban szereplő rövidítések:

Lh = Lelőhely

Népv = Népvándorlás kor

Ma-kő = Magyar középkor

Kör = Körös kultúra

Ti = Tiszai kultúra

Bk = Bodrogkeresztúri kultúra

Ha = Halom

Kő = Középső bronzkor

Szk = Szkíta

Sza = Szarmata

Á-k = Árpád-kor

Ró = Római kor

Hf = Honfoglalás kor

Ö = A korszakok száma

AV = Alföldi vonaldíszes kerámia
kultúrája

Tp = Tiszapolgári kultúra

B-P = Badeni (péceli kultúra)

Ko = Kora bronzkor

Ké = Késő bronzkor

Kel = Kelta

Ger = Germán (gepida)

Ké = Késő középkor

[illegible]

Lh	Újkőkor	Rézkor	Bronzkor	Vaskor	Ró	Népv	Hf	Ma-kő	Ö
26	*					*			2
27	*					*			2
28	* *					*			2
29	*					*			2
30	*				*				2
31	* *		*	*			*	*	5
32		*?							1

II. TÁBLÁZAT

Áttekintő összesítés:

- Az első oszlopban a lelőhelyek sorszáma szerepel.
- A második oszlopban a dűlőnevek.
- A harmadik oszlopban a lelőhely jellege.
- A negyedik oszlopban a szükséges intézkedés beruházás esetén
- A ötödik oszlopban a lelőhelyek tengerszint feletti magassága.
- A hatodik oszlopban a lelőhely állapota, ha ismeretes.

II. Táblázat: Tiszasas régészeti lelőhelyeinek áttekintő táblázata

Sorszám	Dűlőnév	A lelőhely jellege	Szükséges intézkedés	Tsz. magasság (méterben) feletti	A lelőhely állapota
1	Kéményhegy (Kéménytető)	Település	<i>Kikerülésre javasolt</i>	84-85	Szántott
2	Kéményhegy (Kéménytető)	Település és temető?	Megelőző feltárás	85	Szántott
3	Kéményhegy (Kéménytető)	Település	Megelőző feltárás	85-86	Szántott
4	Rév	Település és temető	<i>Kikerülésre javasolt</i>	84-85	
5	Nyárfa-dűlő	Település és temető	Megelőző feltárás	86-87	
6	Láp-part	Település	Megelőző feltárás	85-86	
7	Láp-part	Település	Megelőző feltárás	85-86	
8	Csillagpart	Település	<i>Kikerülésre javasolt</i>	85-86	Részben feltárt
9	Csillagpart	Település	Megelőző feltárás	85-86	Szántott
10	Felvégi terület	Település	Megelőző feltárás	85-86	Nagyrészt beépített
11	Faluszél	Település	<i>Kikerülésre javasolt</i>	87-88	Szántott
12	Kása-halom	Település	Próbaásatás Megelőző feltárás	86-88	Gyümölcsös, erősen pusztult.
13	Kása-halom, Újszőlő	Település	Megelőző feltárás	86-88	Agyagbánya miatt egy része megsemmisült
14	Kása-halom	Szórványtelep Település	Megelőző feltárás	86-87	Szántott

15	Nagyszás	Szórványtelepülés	Megelőző feltárás	82-83	Szántott
16	Láp-legelő, DNY-i partszegély	Település	Megelőző feltárás	84	Gyep
17	Holt-földek	Település	Megelőző feltárás	82-83	Szántott
18	Dombhát	Szórványtelepülés	Próbaásatás Megelőző feltárás	82-83	Szántott
19	Kása-halom	Halom	Feltétlenül kikerülendő	89	Szántott
20	Nyárfadűlő, Láp északi part	Szórványtelepülés	Megelőző feltárás	85-87	Szántott
21	Holt-földek	Szórványtelepülés	Próbaásatás Megelőző feltárás	82-83	Szántott
22	Dombhát	Település	Megelőző feltárás	82-83	Szántott
23	Dombhát	Szórványtelepülés	Próbaásatás	82-83	Szántott
24	Dombhát	Település	Megelőző feltárás	82-83	Szántott
25	Dombhát	Település	Megelőző feltárás	82-83	Szántott
26	Dombhát	Szórványtelepülés	Próbaásatás Megelőző feltárás	82-83	Szántott
27	Dombhát	Település	Megelőző feltárás	82-83	Szántott
28	Dombhát	Település	Megelőző feltárás	82-83	Szántott
29	Dombhát	Település	Megelőző feltárás	82-83	Szántott
30	Faluhátár	Szórványtelepülés	Próbaásatás Megelőző feltárás	85-86	
31	Láp-part	Település	<i>Kikerülésre javasolt</i>	87	Nagyrészt megsemmisült
32	Akasztó-halom	Régészeti érdeklő hely. Halom?	Terepbejárás Próbaásatás	96	Szőlőművelés alatt

Szolnok, 2006. November hó

Dr. Csányi Marietta
régész

2. VÁLTOZTATÁSI SZÁNDÉKOK

a.) Településhálózati és tájhasználati változás.

A tervezett változások sem a településhálózatban, sem Tiszasas területhálózati szerepében, sem a már kialakult, hagyományos tájhasználatban nem okoznak káros változást.

A tervezett fejlesztések figyelembe vették a település kialakult utcaszerkezetét, ahhoz szervesen kapcsolódnak.

A helyi művi értékvédelemre szánt alkotások, épületek környezetében a terv olyan változtatást nem irányoz elő, amely az alkotások létét, funkcióját veszélyeztetné.

A terv előtérbe helyezte a természetvédelem érdekeit, a külterületen olyan beavatkozást nem tervez, amely a természetvédelmi és a tervezett Natura 2000 természet megőrzési területeket érintené.

A településrendezési terv a helyi természeti értékeket is számba vette, azok megőrzését és érintetlenül hagyását fő szempontnak tekinti.

b.) Településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás

A településszerkezeti terv a tervezési akcióterületeken olyan módosítást nem tartalmaz, amely a település szerkezetében lényegi változást okoznának, a tervezett új terület felhasználások szervesen illeszkednek a kialakult településszerkezethez, és figyelembe veszik a környező, már meglévő területhasználatokat, azok védelmét szem előtt tartják és azokhoz illeszkednek.

A terv készítése során a kialakult beépítettség, a jellemző beépítési forma figyelembe lett véve, és be lett építve a helyi építési szabályzatba és a szabályozási tervbe.

c.) Változó terület felhasználás

Változó besorolású (az előző szabályozás szerint beépítésre nem szánt) területek:

Változó besorolású (az előző szabályozás szerint beépítésre szánt) területek:

Változó besorolású (kategóriájukon belüli átminősülő) területek:

d.) Infrastrukturális változás:

A települési meglévő és tervezett infrastruktúra hálózatokkal kapcsolatban:

- Ivóvízellátás:
A beépítetlen telkek, fejlesztendő területek ivóvíz ellátása megoldható a kiépített hálózatról történő rácsatlakozással.
- Szennyvízelhelyezés:
Jelentős változást eredményezne a településen a meglévő szennyvízcsatorna hálózatra való rákötések számának növekedése.
- Elektromos energia ellátás:
A meglévő 20 kV-os hálózat biztosítja a település energia ellátását. A tervezett fejlesztésekhez kapcsolódó villamos energia ellátás konkrét igényeinek ismerete után ki kell építeni a tervezett 20 kV-os hálózatokat, a tervezett transzformátor állomásokat és biztosítani kell a meglévő transzformátorok cseréi

- Gázellátás:
A településben tervezett fejlesztések gázellátása biztosítható a meglévő gerincvezeték továbbépítésével, valamint a meglévő vezetékekre való rákötésekkel.
- Telefonellátás:
Vezetékes telefonigények kielégíthetőek, kábel nélküli telefon igények is kielégíthetőek, adótoronyt legközelebb Tiszaugon telepítettek.
- Kábeltelevízió:
A településen jelenleg kábeltelevíziós hálózat nincs kiépítve.
- A település belterületén a burkolt utak arányának változása, az árvízvédekezés során tönkrement utak felújítása minőségi változást jelentene a település életében.
- A végleges árvízvédelmi töltés kialakítása a településben élők biztonságérzetét, vagyonvédelmét megerősítené.
- Tervezett országos kerékpárút az árvízvédelmi töltésen halad.
- A település közigazgatási területén áthaladó vasútvonal nem kerül fejlesztésre.

e.) Népeség, életmód, társadalom, kultúra változtatása

A településrendezési tervben szereplő terület felhasználási és egyéb változtatási szándékok a felsorolt tényezőkre nincsenek negatív hatással, inkább kedvezően befolyásolják a folyamatokat.

A hosszútávú népesedéspolitikai célkitűzésekre, a pozitív társadalmi folyamatokra figyelemmel lett a hosszútávú lakóterület fejlesztés előirányozva

A foglalkoztatási nehézségek felszámolásának segítésére gazdasági területeket jelöl a szerkezeti terv.

3. HATÁSELEMZÉS

a.) Történeti településhálózati következmények

A településrendezési terv nem irányoz elő olyan változást, amely a településhálózatra hatással lenne.

b.) Természeti, táji hatások

A településrendezési tervnek a külterületre vonatkozóan káros természeti-táji hatása nincs. Tervezett természetvédelmi terület, továbbá a külterület nem természetvédelmi területein a termőföld védelme, és a termőfölddel való takarékos gazdálkodás elve elsőbbséget élvez.

c.) Településkép feltárulásának változásai

A településszerkezeti terv olyan beavatkozást nem irányoz elő, mely a településképet gyökeresen megváltoztatná.

Közúton Csépa felől érkező az út baloldalán lévő ideiglenes árvizes töltés csökkenti a településkép látásának élményét, azonban a Tisza védőgátjáról az élmény továbbra is teljességgel élvezhető. (A végleges töltés megépítésével az ideiglenes töltés elbontásra kerül)

d.) Régészeti emlékek feltárhatóságának, bemutathatóságának, vagy pusztulásának lehetőségei

A településrendezési tervben jelölt terület felhasználási változások, fejlesztési területek a régészeti emlékek létét nem veszélyeztetik, feltárhatóságukat, illetve bemutathatóságukat nem befolyásolják.

e.) Történeti, térbeli rendszerek alakulása

A településrendezési terv által tervezett változások nem érik el azt a léptéket, amely a történeti, térbeli rendszerek alakulását veszélyeztetné, azokra károsan hatna.

f.) Műemléki együttesek, műemlékek jelentőségének alakulása

A településen két műemlék épület van, a református templom és egy népi lakóház, melyet üdülőnek használnak.

Jelentőségük növekedésére az idegenforgalom lehetne hatással. A templom az egyház tulajdona, rendeltetés szerinti funkcióját betölti. Az idegenforgalom számára korlátozottan látogatható.

A magántulajdonban lévő népi lakóház nem látogatható, távol élő tulajdonosa üdülő idejét tölti benne.

A szélmalom – mint tervezett műemléki védettségű épület – helyreállítása révén válhatna az idegenforgalom számára látogathatóvá. A helyreállítással jelentősége fokozottan megnőne.

A tervben jelölt műemlékek és szomszédos területei, mint műemléki környezet lehatárolása, a területen kiemelt figyelemmel szakvéleményezett építkezések engedélyezése folytán rendezettebbé és harmonikusabbá váló műemléki környezet növeli a benne lévő műemlékek vizuális jelentőségét is.

g.) Műemlékek fenntarthatóságának, megújulásának gazdasági esélyei

A műemléki Református templom egyházi tulajdonú. Fenntartásában, állagmegóvásában, folyamatos megújulásában rendeltetése során elsősorban az államnak kell szerepet vállalnia műemléki védettsége folytán.

A műemléki védettségű népi lakóház magántulajdonban van, gondozott, karbantartott.

A szélmalom tervezett műemléki védettségével elérni kívánjuk a magántulajdonban lévő szélmalom helyreállításának, környezetének rendezési esélyeit.

h.) Településkarakter változásának hatásai

A rendezési tervnek az a célja, hogy a jellemző települési karaktert megőrizze és megakadályozza azt, hogy a tervezett fejlesztések, változások ne vigyék negatív irányba a település átalakítását.

i.) Környezeti terhelések és az épített örökség műszaki állapotának összefüggései

A településen a potenciálisan veszélyesnek tekinthető vállalkozások, gazdasági területek a külterületre vannak tervezve, így elhelyezésükből adódóan nem gyakorolnak észrevehetően káros hatást a művi értékek állapotára.

A külterületen tervezett gyűjtő utak a közlekedésből származó környezeti ártalmakkal nem terhelik a belterületet, továbbá a belterületen új, közlekedési ártalmakkal terhelő út nem létesül.

j.) Folyamatok iránya, visszafordíthatósága

Az eddig leírtakra hivatkozva a tervezett településszerkezeti, terület felhasználási változások eredményei nem gyakorolnak olyan káros hatást a környezetre, amelyekkel kapcsolatban reálisan lehetne számolni a visszafordítás igényével.

k.) Kárenyhítés lehetősége, költsége, illetve ellentételezésének lehetőségei

A településrendezési tervben tervezett terület felhasználási változásoknak negatív hatásaiból eredő károk nincsenek, ezért azok ellentételezésével sem kell számolni.

4. ÖSSZEFOGLALÁS

Tiszasas község településrendezési terve olyan tervezett beavatkozást nem tartalmaz, nem irányoz elő, amely a helyi védelemre szánt létesítményeket károsan befolyásolná.

A terv – az Önkormányzattal egyeztetve – a helyi értékvédelmi vizsgálatra alapozva figyelembe veszi a helyi értékeket, azok helyére, vagy közvetlen környezetére építési tevékenységet nem enged.

A terv és a beavatkozások a természetvédelem érdekeit figyelembe veszik, azok elsődlegességét biztosítják.

Javasoljuk a helyi értékvédelmi vizsgálatban szereplő népi lakóházak megőrzését, lehetőség szerint a legjellemzőbb stílusjegyeket hordozó lakóház néprajzi múzeumként, tájházként történő újrashasznosítását, továbbá a védelemre tervezett településszerkezet bemutatását.

5. NYILATKOZAT

A településrendezési tervben foglaltak megfelelnek az örökségvédelmi jogszabályi előírásoknak.

Tószeg, 2006. November hó.

Szinyei Béláné
okl. építészmérnök
településtervező
KSZ: TT-1-16-0095/02
É2-16-0095/2005